

commissie voor de milieueffectrapportage

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport
Ontwikkeling Masterplan Meerstad Groningen

28 november 2003

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport
Ontwikkeling Masterplan Meerstad Groningen

28 november 2003

1243-212

ISBN 90-421-1230-1
Utrecht, Commissie voor de milieueffectrapportage.

commissie voor de milieueffectrapportage

Gedeputeerde Staten van Groningen
Postbus 630
9700 AP GRONINGEN

uw kenmerk

uw brief
19 september 2003

ons kenmerk
1243-214/Mo/fw

Onderwerp
Toetsingsadvies Ontwikkeling Masterplan
Meerstad Groningen

doorkiesnummer
(030) 234 76 07

Utrecht,
28 november 2003

Geacht college,

Met bovengenoemde brief stelde u (als coördinerend bevoegd gezag) de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid een toetsingsadvies uit te brengen over een milieueffectrapport (MER) ten behoeve van de besluitvorming over Ontwikkeling Masterplan Meerstad Groningen. Ik bied u hierbij het advies van de Commissie aan.

De Commissie heeft waardering voor de keuze om het Masterplan in een intensief en open planproces met alle betrokkenen te ontwikkelen en daarbij een duidelijke plaats te geven aan de inbreng van milieu- en duurzaamheidsaspecten door het toepassen van een gefaseerde m.e.r.-procedure. Het proces heeft zichtbaar geleid tot een verbetering van de kwaliteit van het masterplan. Zo zijn bijvoorbeeld nieuwe maatregelen genomen die de kans vergroten op een blijvend goede waterkwaliteit in het meer, een cruciale voorwaarde voor de kwaliteit van het masterplan.

Zoals ook uit de inspraak blijkt, laten het MER en masterplan toch nog veel strategische vragen onbeantwoord, met name over het beoogde waterbeheer en de natuur in het plangebied. Er moeten nog keuzen gemaakt worden op het niveau van het gehele plangebied. Deze keuzen overschrijden grenzen van afzonderlijke bestemmingsplannen. Om milieu een volwaardige plaats te kunnen geven in de besluitvorming vindt de Commissie het noodzakelijk dat de volgende fase in de besluitvorming een integraal plan is, bijvoorbeeld een intergemeentelijk bestemmingsplan, waaraan de tweede fase van de m.e.r. ten grondslag ligt. De ontgrondingen kunnen met dat integrale plan worden gecoördineerd. De Commissie geeft in dit advies aanbevelingen voor de wijze waarop deze tweede fase van de m.e.r. hierbij kan aansluiten.

Postadres Postbus 2345
3500 GH UTRECHT
Bezoekadres Arthur van Schendelstraat 800
Utrecht

telefoon (030) 234 76 66
telefax (030) 233 12 95
e-mail mer@eia.nl
website www.commissiemer.nl

De Commissie hoopt met haar advies een constructieve bijdrage te leveren aan de besluitvorming. Zij zal graag vernemen hoe u gebruik maakt van haar aanbevelingen.

Hoogachtend,

drs. J.G.M. van Rhijn
Voorzitter van de werkgroep m.e.r.
Ontwikkeling Masterplan Meerstad Groningen

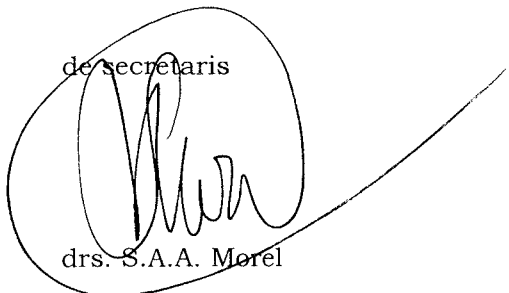
Toetsingsadvies over het milieueffectrapport
Ontwikkeling Masterplan Meerstad Groningen

Advies op grond van artikel 7.26 van de Wet milieubeheer over het milieueffect-
rapport over de ontwikkeling Masterplan Meerstad Groningen,

uitgebracht aan de Gedeputeerde Staten van Groningen door de Commissie voor
de milieueffectrapportage; namens deze

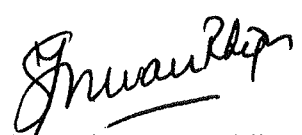
de werkgroep m.e.r.
Ontwikkeling Masterplan Meerstad Groningen,

de secretaris

drs. S.A.A. Morel

de voorzitter

drs. J.G.M. van Rhijn

Utrecht, 28 november 2003

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING.....	1
2. OORDEEL OVER HET MER.....	3
2.1 Algemeen oordeel.....	3
2.2 Toelichting op het oordeel	4
3. ADVIES OVER RICHTLIJNEN TWEEDE FASE M.E.R.....	4
3.1 Systeemanalyse en inrichting blauw-groen raamwerk.....	5
3.2 Ontgrondingen	7
3.3 Infrastructuur en mobiliteit	8

BIJLAGEN

1. Brief van het bevoegd gezag d.d. 19 september 2003 waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen
2. Kennisgeving in Staatscourant nr. 174 d.d. 10 september 2003
- 2a. Rectificatie kennisgeving in Staatscourant nr. 194 d.d. 8 oktober 2003
3. Projectgegevens
4. Lijst van inspraakreacties en adviezen

1. INLEIDING

Voor het gebied ten oosten van de stad Groningen bestaat het voornemen 'Meerstad Groningen' te ontwikkelen. Dit behelst volgens het masterplan een aantal activiteiten:

- Woningbouw: circa 10.000 woningen op 714 ha.
- Bedrijventerrein: ca. 135 hectare.
- Water: een meer met een oppervlakte van 600 ha, waarvan 10 ha ook EHS.
- Hoofdinfrastructuur: 31 ha.
- Ecologische hoofdstructuur (EHS): 350 ha waarvan 10 ha tevens water.
- Groen in en om de stad (GIOS): 350 ha.
- GIOS-natuur: 130 ha.

Ten opzichte van de startnotitie heeft het voornemen zich ontwikkeld: oorspronkelijk waren minder woningen (ca. 8000), meer bedrijventerrein (140 ha. en de mogelijkheid in de periode tot 2030 nog ca. 100 ha toe te voegen), meer water (ca. 650 ha.) en meer natuur (ecologische verbindingszone van 500 ha. en GIOS 500 ha.) voorzien.

De eerste fase in de planontwikkeling is het opstellen van een Masterplan. Het Masterplan heeft geen wettelijke status. Het bevat de hoofdkeuzen voor de positionering van de bovengenoemde activiteiten. Omdat de hoofdkeuzen wezenlijke milieugevolgen hebben, is gekozen voor het koppelen van het masterplan aan een vrijwillige m.e.r.-procedure. In de volgende fasen, wanneer concrete beleidsbeslissingen worden genomen voor de uitwerking van het masterplan is er sprake van formele m.e.r.-plicht voor bijvoorbeeld ontgrondingen, woningbouw en bedrijventerreinen.

Als initiatiefnemers voor het Masterplan treden op de gemeente Groningen, de gemeente Slochteren, de Dienst Landelijk Gebied, het Waterschap Hunze en Aa's en de provincie Groningen. Bevoegd gezag voor het masterplan zijn de gemeenten Groningen en Slochteren en de provincie Groningen.

De m.e.r. voor het masterplan is gestart in april 2002. Bij brief van 19 september 2003¹ heeft de provincie Groningen als coördinerend bevoegd gezag de Commissie voor de m.e.r. in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over het milieueffectrapport (MER). Het MER is op 22 september 2003 ter inzage gelegd².

Het advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r.³ De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd.

De Commissie heeft kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen⁴, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. In dit advies verwijst de Commissie naar een reactie wanneer deze naar haar oordeel informatie bevat over

---

¹ Zie bijlage 1.

² Zie bijlage 2.

³ Zie bijlage 3 voor de samenstelling van de werkgroep en andere projectgegevens.

⁴ Zie bijlage 4 voor een lijst hiervan.

de inhoud van het MER die van belang is voor de besluitvorming en waarover zij een aanbeveling doet in het advies.

De Commissie beperkt zich in dit advies tot hoofdzaken en gaat niet in op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang. Gezien het strategische karakter van het plan heeft ook de geboden (milieu)informatie nog een hoog abstractiegehalte met veel onzekerheden. De Commissie heeft zich bij de toetsing daarom voornamelijk gebaseerd op expert judgement. Het concept-Masterplan kan niet los worden gezien van het MER omdat het ingaat op gevolgen van het voorkeursalternatief die nog niet in het MER worden beschreven. De Commissie heeft bij de toetsing daarom het concept-masterplan op hoofdlijnen betrokken.

Omdat sprake is van een gefaseerde m.e.r., heeft de Commissie tevens aanbevelingen gedaan voor de vervolgfase (zie hoofdstuk 3).

2. OORDEEL OVER HET MER

2.1 Algemeen oordeel

Voor de herinrichting van het plangebied 'Meerstad' wordt een gefaseerde m.e.r. doorlopen. De eerste fase daarin is het besluit over het Masterplan. De Commissie is van oordeel dat **de essentiële informatie in het MER in combinatie met het Masterplan (en bijlage) aanwezig** is om het milieubelang een volwaardige plaats te kunnen geven bij het besluit over het masterplan.

Het is essentieel dat in de volgende fase van de planvorming als eerste stap een *systemanalyse* wordt afgerond om de hydrologische en ecologische samenhang tussen planonderdelen duidelijker in beeld te brengen. Daarmee kunnen de concrete begrenzing en inrichting van het blauwgroene raamwerk nauwkeuriger worden bepaald. Waar nodig moeten de gemaakte keuzen in het masterplan worden heroverwogen⁵. De volgende fase in de besluitvorming en de m.e.r. kan daarom nog niet de planonderdelen afzonderlijk betreffen, maar moet planonderdelen in samenhang met elkaar behandelen. De Commissie komt daarom tot de volgende conclusies:

Proces:

- Om de samenhang tussen planonderdelen te bewerkstelligen en milieu een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming vindt de Commissie het noodzakelijk dat de tweede fase in de planontwikkeling een integraal plan is (bijvoorbeeld een intergemeentelijk bestemmingsplan) waarin:
  - Concrete beleidsbeslissingen (CBB's) worden genomen over de wijziging en begrenzing van functies in het plangebied;
  - De inrichting van het blauwgroene raamwerk wordt vastgelegd (waterbeheer, beoogde natuur, landschap en bijbehorende inrichtingsmaatregelen), ook in samenhang met het omringende gebied zoals het Dannemeer;
  - De samenhang tussen het blauwgroene raamwerk, wonen, werken, recreatie en infrastructuur wordt veiliggesteld door randvoorwaarden en kansen voor ontwikkelingsmogelijkheden aan te geven.
- Het besluit over dit plan moet worden voorbereid met de tweede fase in de m.e.r. die tevens ten grondslag kan liggen aan besluiten over vergunningen voor de gefaseerde ontgroningen⁶.
- Bestemmingsplanwijzigingen over m.e.r.-plichtige activiteiten in de verdere toekomst (zoals woningbouw, bedrijventerreinen en infrastructuur) kunnen in de daarna volgende fasen met verkorte en inhoudelijk beperkte m.e.r.-procedures plaatsvinden, waarbij steeds een actualisering van gegevens optreedt.

Inhoud:

- In de 'tweede fase-m.e.r.' is de eerste stap de uitvoering van een systemanalyse voor hydrologie en ecologie. Voor deze tweede fase van de m.e.r. kunnen op hoofdlijnen richtlijnen worden opgesteld voor de systemanalyse, de daaraan gekoppelde inrichting van het blauwgroene raamwerk, de ontgroningen en de infrastructuur. Voor de inhoud doet de Commissie aanbevelingen in hoofdstuk 3. Deze

---

⁵ Meerdere inspraakreacties geven eveneens aan dat een betere onderbouwing van het blauwgroene raamwerk gewenst is (o.a. nrs. 3, 28, 54, 70, 91, 108, 115 en 121, bijlage 4). De Commissie adviseert deze reacties bij de uitwerking van de systemanalyse te betrekken. Het gaat daarbij nadrukkelijk ook om gevolgen voor natuur buiten het plangebied, zoals het Dannemeer (zie par. 3.1 voor specifieke uitwerking van de inspraak).

⁶ M.e.r. voor ontgroning kan gekoppeld worden aan een besluit tot aanwijzing van winplaatsen, bijvoorbeeld in streekplan of bestemmingsplan, of aan vergunningverlening op grond van artikel 3 in de Ontgrondingenwet.

aanbevelingen zijn een verdere invulling van de richtlijnen die voor het masterplan in juli 2002 zijn vastgesteld.

2.2 Toelichting op het oordeel

Duidelijk zichtbaar is dat het proces zich kenmerkt door voortschrijdende kennis en inzichten. Het concept-masterplan is reeds op betere inzichten gebaseerd dan de alternatieven in het MER. Dit proces heeft geleid tot aanpassingen in vooral het ontwerp van het meer. Er zijn additionele maatregelen benoemd die in ieder geval getroffen moeten worden om de kans te vergroten dat een goede waterkwaliteit wordt gerealiseerd. Ook de keuze in het voorkeursalternatief voor een veel lager waterpeil (-2,30 m NAP) dan in de andere alternatieven is positief voor de waterkwaliteit, voor de landschappelijke beleevingswaarden en voor de ruimtelijke inpassing van wonen en recreatie.

Het gebruik maken van voortschrijdend inzicht in het voorkeursalternatief is weliswaar positief, maar heeft als nadeel dat de gevolgen van het voorkeursalternatief voor de natuur in het plangebied en voor het waterbeheer, waaronder de beoogde functie voor piekwaterberging, niet in het MER zijn beschreven. De oorzaak hiervan is dat er nog geen *systeemanalyse* is uitgevoerd die inzicht geeft in de hydrologische en ecologische relaties in het plangebied. Voor de strategische besluiten in het masterplan is dat nog niet onoverkomelijk: op basis van expert judgement denkt de Commissie dat de keuzen op hoofdlijnen voor de indeling van het plangebied met de huidige inzichten gemaakt kunnen worden.

In het MER is een groot aantal alternatieven uitgewerkt. Deze voldoen weliswaar aan de inspraak en aan bestuurlijke wensen, maar hebben het MER ook erg complex gemaakt. Zij waren niet allen nodig om tot het voorkeursalternatief te komen: juist de herkomst van het voorkeursalternatief is nu niet navolgbaar omdat het niet is afgeleid van de in het MER onderzochte alternatieven. De samenvatting had 'bestuursvriendelijker' geschreven kunnen worden. Daarbij had bovendien duidelijker aangegeven kunnen worden in welke mate het voorkeursalternatief voldoet aan de streefbeelden.

Een sterk punt in het MER is met name de wijze waarop het meest milieuvriendelijke alternatief (MMA) systematisch is opgesteld met behulp van de resultaten van de effectstudies. Ook het onderwerp duurzaamheid is in dit MER, met het oog op het Masterplan, goed uitgewerkt.

De Commissie heeft het masterplan laat ter beschikking gekregen. Dit heeft de toetsing bemoeilijkt. Het masterplan en bijlagenrapport bevatten veel informatie die essentieel is voor het positieve oordeel van de Commissie.

3. **ADVIES OVER RICHTLIJNEN TWEDE FASE M.E.R.**

Voor de volgende fase in de m.e.r. op inrichtingsniveau kunnen de richtlijnen worden gebruikt die het college van GS heeft vastgesteld in juli 2002. Deze behandelen de waterhuishouding, natuur, landschap en cultuurhistorie, de kwaliteit van het leefmilieu (inclusief recreatie) en de mobiliteit. Op onderdelen geeft de Commissie hieronder aanvullend advies over de richtlijnen:

- de systeemanalyse en inrichting van het blauwgroene raamwerk;
- de ontgrondingen;
- de infrastructuur.

3.1 Systeemanalyse en inrichting blauw-groen raamwerk

Op basis van de systeemanalyse moet men besluiten nemen over:

- Welke natuur beoogd wordt in de natuurgebieden en verbindingzones en wat daarvoor de beste begrenzing is;
- Welk waterpeil en welk waterbeheer (waaronder piekwaterberging) het best kan worden gekozen om ongewenste verdroging en vernatting in het gebied te voorkomen, de kans op goede waterkwaliteit te vergroten en de streefbeeld voor piekwaterberging en natuur te realiseren. Daarbij moet aangegeven worden hoe afstemming plaatsvindt met de omgeving van het plangebied⁷⁸⁹.

De informatie die daarvoor moet worden aangeleverd is:

- Een landschapsecologische systeembeschrijving van het plangebied, op basis van actuele ecologische verspreidingsgegevens van indicatorsoorten, terreincondities en een hydrologische modellering van (grondwater)kwantiteit- en kwaliteit. Presenteer biotische en abiotische gegevens voor deelgebieden in samenhang;
- Een analyse van de daaruit resulterende sleutelfactoren voor natuurontwikkeling;
- Een weergave van kansrijke natuurontwikkeling (natuurdoeltypen) voor de zoekgebieden 'natuur' (incl. verbindingzones en grijs-groen knooppunt);
- Een analyse van de speelruimte die bestaat in de waterstandsfluctuatie en hoe deze speelruimte ingezet kan worden om een zoveel mogelijk zelfvoorzienend watersysteem te realiseren.

Voor de landschappelijke ontwikkelingen bevat het huidige Masterplan en bijbehorende studies reeds voldoende informatie (landschapsanalyse 2001) die in de vervolgstappen gebruikt moet worden. Daarbij moet verduidelijkt worden welke structuurbepalende elementen en beeld dragers in het landschap benut worden naast het realiseren van nieuwe ruimtelijke kwaliteiten die in het masterplan zijn aangegeven.

Daarnaast is een uitleg nodig of en hoe elders invulling is gevonden of zal worden gevonden voor de vermindering met 250 ha van de oppervlakte voor de ecologische verbindingzone tegen het natuurontwikkelingsgebied Midden-Groningen. Deze vraag is van belang omdat door de vermindering een belangrijke doelstelling van het masterplan niet wordt gehaald¹⁰.

Toelichting

De keuze voor het waterpeil in het voorkeursalternatief (het lage meerpeil van -2,30 meter NAP) op basis van recente inzichten leidt tot een andere kwelwegzijing situatie in het plangebied. Dit heeft grote gevolgen voor de geplan-

---

⁷ Gevolgen *buiten* het plangebied hebben met name betrekking op de natuurontwikkelingsgebieden in Midden-Groningen, de EHS-gebieden grenzend aan Midden-Groningen en het Dannemeer. Deze gebieden kunnen grote (ongewenste) invloeden ondervinden. Een voorbeeld is de beoogde waterbergingsfunctie van het Dannemeer die niet in het herinrichtingsplan voor Midden-Groningen is voorzien (zie o.a. inspraakreacties 28 en 91, bijlage 4).

⁸ Ook de effecten van het vervallen van het Slochterdiep en de situering van een nieuw hoogwaterkanaal, mogelijk bij het natuurontwikkelingsgebied Kolham, moeten worden verduidelijkt (zie o.a. inspraakreacties 28 en 54, bijlage 4), evenals de gevolgen voor het verkeer van het vervallen van de weg langs het Slochterdiep (o.a. reacties 54, 70 en 121, bijlage 4)

⁹ Meerdere reacties gaan in op de onbekende hydrologische gevolgen (bijvoorbeeld kwelschade) van het gekozen waterpeil (o.a. reacties 54, bijlage 4).

¹⁰ Hierbij moet ook worden aangegeven of en hoe compensatie van het bestaande natuurgebied "Vossenburg" plaatsvindt (zie o.a. reactie 70, bijlage 4). Uitleg is eveneens gewenst hoe de vermindering van de oppervlakte voor de verbindingzone met 250 ha zich verhoudt tot de vermindering van de totale oppervlakte voor ecologische hoofdstructuur met 150 ha in het Masterplan: heeft al compensatie plaatsgevonden?

de natuurontwikkeling rond het meer. De vegetatieontwikkeling en afgeleide natuurwaarden zijn immers in sterke mate afhankelijk van de hydrologische situatie: denk bijvoorbeeld aan de geplande kwelzone in het voorkeursalternatief ten oosten van het meer. Feitelijk ontstaat in het voorkeursalternatief een nieuwe hydrologische situatie ten opzichte van de huidige situatie en de situatie waarmee in het MER is gerekend (-1,12 tot -1,75 m NAP). In en rond het meer ontstaan nieuwe, althans in het studiegebied niet massaal voorkomende, natuurgebieden: grote oppervlakten ondiep water met een zandbodem, grote oppervlakten oever en rietzones met mogelijk grote peilfluctuaties en een aantal kwelgebieden in voedselrijke kleigebieden. Het bijlagenrapport bij het masterplan geeft reeds een goede aanzet (op basis van ca 2300 boringen) voor een hydrologische modellering. In een set kaarten wordt gepresenteerd wat effecten op grondwaterstand en kwel/infiltratiesituatie in het gebied zijn bij een verschillend meerpeil. Dit is al een belangrijke bouwsteen van de systeemanalyse.

Het bijlagenrapport geeft eveneens reeds een aanzet voor natuurdoelen en inrichtingseisen van met name de robuuste verbindingszone. Op hetzelfde niveau is ook GIOS-natuur uitgewerkt. Dit is nog niet gevoed vanuit een systeemanalyse van het huidige landschap.

Uit het MER en het masterplan maakt de Commissie op dat er speelruimte zit in de waterstandsfluctuatie. Deze speelruimte zou kunnen worden ingezet voor extra seizoensberging in het voorkeursalternatief, waarmee wellicht een geheel zelfvoorzienend watersysteem kan worden gerealiseerd. Het integratiemodel krijgt dan de voordelen van het isolatiemodel: er is geen inlaat van kwalitatief slechter oppervlaktewater nodig. Dat kan tevens een besparing opleveren omdat minder maatregelen nodig zijn om de kwaliteit van het water zoveel mogelijk te garanderen. Het gaat bijvoorbeeld om de geplande defosfateringsinstallatie.

Het doel voor de robuuste verbindingszone was om 320 ha nieuwe natuur te verwezenlijken, met mogelijkheden voor realisatie van volledige ecologische systemen die een verbinding vormen met de natuur in Midden-Groningen. In het voorkeursalternatief blijft daarvan 70 ha over. Langs de oostrand van het meer lijkt de natuurzone wat meer ruimte te hebben gekregen, evenals het aantal hectares 'GIOS' elders. De robuuste verbindingszone lijkt in het voorkeursalternatief vooral een bufferzone te zijn geworden tussen landbouw en het natuurgebied Midden-Groningen. Dit vraagt om een goede analyse van de gewenste natuur en de daarvoor minimaal gewenste breedte en oppervlakte van de zone.

Door de wijzigingen in het voorkeursalternatief (aard en omvang natuur en verbindingszone, ligging van geplande bebouwing) kan de vraag gesteld worden of de ontwikkeling van een 'grijs-groen knooppunt' nog effectief is. Wellicht is een oversteek van de A7 elders (binnen of buiten het plangebied) effectiever en kostenbesparend¹¹.

---

¹¹ Zie onder andere inspraakreacties 70, 91 en 115 (bijlage 4) waarin vragen worden gesteld over het realiteitsgehalte van de geplande verbinding en een alternatief wordt geboden.

Ontgrondingen

Belangrijke informatie voor de ontgronding wordt aangeleverd door de boven beschreven systeemanalyse. De systeemanalyse is ook van belang voor de eerste fase van de ontgronding (ook al heeft deze een niet m.e.r.-plichtige omvang), vanwege de voorziene diepe winning.

Hieronder worden de elementen benoemd die in aanvulling daarop in de volgende fase van de m.e.r. moeten worden onderzocht:

Ontgronding en delfstoffenwinning

- de begrenzing van de gebieden waarbinnen de graafactiviteiten zullen worden uitgevoerd en de fasering en flexibiliteit van de winning;
- hoeveelheid te winnen delfstoffen;
- de kwaliteit en eventuele vervuiling van de bouwvoor;
- diepte van de winning;
- de winningsmethode (droog of nat), wijze en plaats van bewerking;
- de te maken afweging en keuze indien winningstechnieken en exploitatiemogelijkheden conflicteren met de uitkomsten van de systeemanalyse;
- eventuele bronbemaling: hoeveelheid, kwaliteit en bestemming van het te onttrekken grondwater tijdens de winning;
- wijze van afvoer (per as of pijpleiding), afvoerroute en bestemming(en);
- omvang en locatie van depots voor tijdelijke opslag;
- vormgeving, (uiteindelijke) waterdiepte, oeverlengte, ondiepten en taludhellingen van de plassen na de winning en eventuele andere condities die van belang zijn voor de toekomstige functies (natuur, landschap, wonen, recreatie) zoals beoogd in het masterplan.

Mitigerende maatregelen

- maatregelen om grondwaterstands daling in de omgeving zo veel mogelijk te beperken. Er dient monitoring plaats te vinden van grondwaterstanden, -stijghoogten in de watervoerende lagen, de kwaliteit van het oppervlaktewater en het grondwater tijdens en na de activiteit. Daarbij dient de periode waarover na de activiteit monitoring moet worden voortgezet, te worden aangegeven;
- maatregelen om geluid- en stofemissie naar omvang te reduceren en verkeersoverlast (tijdens de winning en in de eindsituatie) tegen te gaan.

Meest milieuvriendelijk alternatief

Aan de hand van bovengenoemde aspecten kan een meest milieuvriendelijk alternatief worden ontwikkeld.

Milieugevolgen

Een kwantitatieve beschrijving van de gevolgen voor de aspecten hydrologie (zie systeemanalyse) en geluid is van belang. Geef aan:

- de huidige leefmilieusituatie (geluid, verkeersoverlast) in het studiegebied en eventuele hindergevoelige gebieden en objecten op kaart;
- de functie en verkeersintensiteit van verkeerswegen die worden gebruikt bij transport van delfstoffen;
- de geluidhinder door het afgraven, zeven, sorteren en transporteren voor de geluidgevoelige bestemmingen (contouren en maximaal optredende geluidsniveaus);
- het optreden van stofhinder en luchtverontreiniging;
- de visueel-ruimtelijke invloed op de omgeving van de activiteiten en de daarvoor noodzakelijke voorzieningen tijdens de winning;

- de gevolgen van het terugstorten van specie (verondieping, vertroebeling, nalevering van organisch materiaal en maatregelen om dit te voorkomen). De gevolgen voor de leefomgeving moeten worden beschreven voor de bestaande situatie en voor de 'nieuwe omgeving' aangezien de ontgrondingen en de bouw en oplevering van woningen tegelijkertijd kunnen plaatsvinden.

3.3 Infrastructuur en mobiliteit

Het is denkbaar dat bij de verdere ontwikkeling van de infrastructuur m.e.r.-plicht aan de orde komt: bijvoorbeeld voor hoogwaardige openbaar vervoer (HOV). De Commissie kan daarop op dit moment nog niet anticiperen. Zij stelt voor om richtlijnen verder te specificeren als hierover meer bekend is. Vooruitlopend daarop vindt de Commissie het wel belangrijk om in de volgende fase van de planvorming duidelijkheid te verschaffen over:

- De randvoorwaarden en uitgangspunten voor de hoofdinfrastructuur in het gebied in samenhang met het blauwgroene raamwerk, zoals deze voortkomen uit de systeemanalyse (zie paragraaf 3.1).
- Er zijn momenteel drie aansluitingen gepland op de A7, op korte afstand van elkaar: wat zijn de consequenties voor het plan als deze niet allemaal kunnen worden gerealiseerd¹²?
- De doelen voor OV-gebruik zijn hoog, zeker als de binnenstadssituatie op het interne gebruik (20%) binnen Meerstad wordt losgelaten. Ook het doel voor het percentage verplaatsingen per fiets is met 45% zeer hoog, zeker omdat de fietsafstand tot de binnenstad gemiddeld minstens 10 km bedraagt. Dat houdt in dat maximaal 35% van de externe verplaatsingen per auto plaatsvindt, terwijl meer dan de helft normaal is. In de volgende fase van de m.e.r. zal een gevoeligheidsanalyse van deze doelstellingen moeten plaatsvinden: wat betekent het voor de (belasting van) de infrastructuur in het gebied als de doelen niet volledig gehaald worden? Welke aanvullende maatregelen zijn dan voorzien? Ook de (financiële) haalbaarheid van HOV is daarbij aan de orde. Kan die gerealiseerd worden bij 8-10.000 woningen?
- Het MER geeft aan dat de nieuwe wegen negatieve effecten hebben. Op welke manier kunnen de effecten worden gemitigeerd door een andere structuur en ligging van het wegennet?

---

¹² In dit verband is de reactie van de Minister van Verkeer en Waterstaat (nr. 108) van belang, waarin vragen worden gesteld over de aansluiting op de A7 ten zuidwesten van Harkstede.

BIJLAGEN

bij het toetsingsadvies over het milieueffectrapport
Ontwikkeling Masterplan Meerstad Groningen

(bijlagen 1 t/m 4)

BIJLAGE 1

Brief van het bevoegd gezag d.d. 19 september 2003 waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen

Projectbureau Meerstad

Meerstad Groningen
BUITENGEWOON!

Aan de Commissie voor de m.e.r.
Postbus 2345
3500 GH UTRECHT

	Commissie voor de milieuoorspraken
ingekomen :	23 SEP 2003
nummer	
door	M 1243-1334/m 137
afgelevert door :	M O / R I L J W

Datum 19-09-2003 Bijlage(n) - Ons kenmerk
Informatie Hans Roelofs Tel. (050) 316 40 90 Fax (050) 316 46 32
Onderwerp M.e.r. Meerstad; toezending en terinzagelegging milieueffectrapport

Geachte dame, heer,

Bijgaand doen wij u in tienvoud de volgende stukken toekomen:

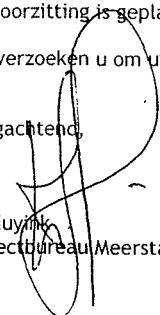
- Samenvatting MER
- Hoofdrapport MER
- Achtergronddocument MER
- Figuren bij achtergronddocument MER

De inspraak met betrekking tot deze stukken vindt plaats in de periode van 22 september tot en met 17 oktober 2003.

De hoorzitting is gepland op 30 september 2003.

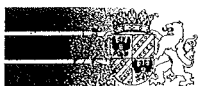
Wij verzoeken u om uw toetsingsadvies uit te brengen op 21 november 2003.

Hoogachtend,

W. Huyink
Projectbureau Meerstad

BIJLAGE 2

Kennisgeving van het milieueffectrapport in Staatscourant nr. 174 d.d. 10 september 2003

provincie groningen

inleiding

Masterplan
De provincie Groningen, de gemeenten Groningen en Slochteren, de Dienst Landelijk Gebied en het Waterschap Hunze en Aa's zijn bezig met de ontwikkeling van Meerstad Groningen. Meerstad Groningen betreft een integrale invulling van het gebied, gelegen aan de oostzijde van de stad Groningen.

Het plan dat wordt gemaakt moet aan vijf uitgangspunten voldoen:

- de bouw van op termijn minimaal 8000 woningen;
- de aanleg van een groot meer gericht op de buffering en berging van water;
- het creëren van een aantrekkelijk gebied met volop mogelijkheden voor recreatie, op het water en in het groen;
- het ontwikkelen van een robuuste verbindingzone ter versterking van de ecologische (hoofd)structuur van stad en regio;
- de aanleg van een kwalitatief hoogwaardig landschap van substantiële omvang.

In het Concept-Masterplan zijn deze basisvoorwaarden terug te vinden. In dit plan wordt het ruimtelijke kader voor het gebied op hoofdlijnen vastgelegd.

Milieueffectrapport (MER)
Door de Stuurgroep Meerstad is gekozen voor een vrijwillige overkoepelende m.e.r.-procedure gekoppeld aan de totstandkoming van het Masterplan. Bevoegd gezag in deze m.e.r.-procedure zijn de gemeentebesturen van Groningen en Slochteren en de provincie Groningen. De coördinatie van de m.e.r.-procedure ligt daarbij in handen van het college van Gedeputeerde Staten van Groningen.

Streekplanuitwerking
De juridische basis voor het Concept-Masterplan is een Streekplanuitwerking. Deze vormt de uitwerking van het Provinciaal Omgevingsplan (POP). De beschrijving en de kaart van de Streekplanuitwerking geven de ruimtelijke bandbreedte aan waarbinnen Meerstad kan worden gerealiseerd. De ambities en functies van het Meerstadgebied worden in de Streekplanuitwerking beschreven. Gedeputeerde Staten hebben van de Provincie Groningen hebben de Ontwerp-Streekplanuitwerking op 17 juni 2003 vastgesteld.

TERINZAGELEGGING
Het Concept-Masterplan, de MER en de Ontwerp-Streekplanuitwerking zullen samen gedurende 4 weken, te weten van 22 september 2003 tot en met 17 oktober, tijdens kantooruren ter inzage liggen op:

- Provinciehuis Groningen, Martinikerhof 12 te Groningen (in de bibliotheek).
- Gemeentelijk Informatie Centrum gemeente Groningen, Kraupelstraat 1 te Groningen.
- Dienst RO/EZ gemeente Groningen, Gedempte Zuiderdiep 98 te Groningen (in de hal).
- Gemeentehuis Slochteren, Hoofdweg 10a te Slochteren.

Voorts zijn de plannen ook buiten kantooruren in te zien op:

- Openbare bibliotheek Groningen, Oude Boteringestraat 18 te Groningen.
- Openbare bibliotheek, Hoofdweg 10a te Slochteren.
- Bibliotheek Harkstede, Dorpshuisweg 36 te Harkstede.
- Basisschool De Spil, Slochterdiep 5a te Lageland.
- Bar Wolters, Hoofdweg 54 te Scharmer.
- Secretaris Vereniging Dorpsbelangen, Slochter AE 11 te Woudbloem.

SCHRIFTELIJKE INSPRAAK

Uw schriftelijke reactie ten aanzien van de drie hierboven genoemde plannen kunt u van 22 september tot en met 17 oktober richten aan:

- Projectbureau Meerstad Groningen - Postbus 7081 - 9701 JB Groningen
- of via e-mail aan: meerstad@roe.z.groningen.nl

Reacties die voor 22 september 2003 worden ontvangen worden ook meegenomen, reacties die na 17 oktober 2003 binnenkomen niet meer. U kunt uw schriftelijke reactie ook inleveren tijdens de informatieavonden of de hoorzitting. Wanneer u niet vermeldt op welk van de drie documenten uw reactie betrekking heeft zorgt het Projectbureau Meerstad Groningen ervoor dat uw reactie op de juiste plaats terecht komt en wordt verwerkt.

INFORMATIEAVONDEN

Er worden twee informatieavonden gehouden. Maandagavond 15 september 2003 is vooral bedoeld voor alle inwoners van het Meerstadgebied uit de gemeente Groningen en dinsdagavond 16 september 2003 voor de bewoners uit de gemeente Slochteren. Beide avonden starten om 20.00 uur in de kantine van het Grunopark, Hoofdweg 163 in Harkstede.

INSPRAAK/HOORZITTING

Tijdens de inspraakperiode wordt een openbare zitting gehouden. Deze hoorzitting is op dinsdag 30 september 2003 om 20.00 uur in de kantine van het Grunopark, Hoofdweg 163 in Harkstede. Tijdens deze zitting kan een ieder bedenkingen over de drie genoemde plannen mondeling inbrengen. Van de hoorzitting wordt een officieel verslag gemaakt.

BESCHERMING PERSOONLIJKE GEGEVENS

Persoonlijke gegevens van degenen die schriftelijke opmerkingen hebben ingediend worden, indien daarom wordt verzocht, niet bekend gemaakt.

VRAGEN

U kunt met vragen over de drie plannen terecht:

- over het Masterplan bij het Projectbureau Meerstad Groningen (050-3678600).
- over het Milieueffectrapport bij dhr. Hans Roelofs van de provincie Groningen (050-3164090).
- over de Streekplanuitwerking bij dhr. Frans Spakman van de provincie Groningen (050-3164848).

BESTELLEN RAPPORTEN

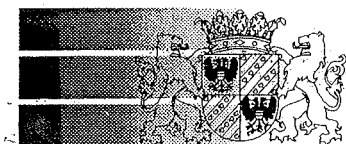
Een exemplaar van de plannen is verkrijgbaar bij de dienst RO/EZ van de gemeente Groningen en op het gemeentehuis van Slochteren.

U kunt ze ook bestellen bij het Projectbureau Meerstad (tel. 050-3678600 of e-mail meerstad@roe.z.groningen.nl) of door het insturen van de bon uit Meerbericht 8.

Voor de plannen wordt een kleine vergoeding gerekend te weten voor het Concept-Masterplan € 10, voor de samenvatting van het Milieueffectrapport € 5 en voor de Ontwerp-Streekplanuitwerking € 5. Tevens is voor € 5 een cd-rom verkrijgbaar met de samenvattingen van de drie plannen.

BIJLAGE 2a

Rectificatie kennisgeving van het milieueffectrapport in Staatscourant nr. 194 d.d. 8 oktober 2003

provincie groningen

rectificatie inspraakperiode meerstad groningen

Op 10 september 2003 werd in deze krant de inspraakperiode voor het Concept-Masterplan, de MER en de Ontwerp-Streekplanuitwerking Meerstad Groningen aangekondigd, die liep van maandag 22 september tot en met vrijdag 17 oktober 2003. De einddatum voor de schriftelijke inspraak die in deze advertentie werd genoemd is onjuist, omdat een termijn van minimaal vier weken in acht moet worden genomen.

De inspraaktermijn ten aanzien van de drie hierboven genoemde plannen is daarom verlengd tot en met maandag 20 oktober 2003. Uw schriftelijke reactie kunt u indienen bij:

- Projectbureau Meerstad Groningen -
Postbus 7081 - 9701 JB Groningen
- of via e-mail aan
meerstad@roez.groningen.nl

Reacties die voor 22 september 2003 zijn ontvangen worden ook meegenomen. Reacties die na maandag 20 oktober 2003 binnenkomen niet meer. Wanneer u niet vermeldt op welk van de drie documenten uw reactie betrekking heeft zorgt het Projectbureau Meerstad ervoor dat uw reactie op de juiste plaats terecht komt en wordt verwerkt.

Voor de overige advertentietekst verwijzen wij u naar de publicatie in deze krant van 10 september 2003.

BIJLAGE 3

Projectgegevens

Initiatiefnemer: College van Gedeputeerde Staten van Groningen, Gemeente Groningen, Gemeente Slochteren, Dienst Landelijk Gebied, Waterschap Hunze en Aa's

Bevoegd gezag: Gedeputeerde Staten van Groningen (coördinerend), Gemeente Groningen, Gemeente Slochteren.

Besluit: het vaststellen van het masterplan voor de ontwikkeling van 'Meerstad Groningen'.

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: Gefaseerde m.e.r. waarbij de eerste stap (masterplan) vrijwillig is. De m.e.r.-plichtige onderdelen betreffen woningbouw (cat. 11.1) en ontgrondingen (cat. 16.1) en mogelijk bedrijventerreinen en infrastructuur.

Activiteit: Voor het gebied ten oosten van de stad Groningen bestaat het voornemen 'Meerstad Groningen' te ontwikkelen. Dit behelst een aantal activiteiten:

- Woningbouw: circa 10.000 woningen op 714 ha.
- Bedrijventerrein: ca. 135 hectare.
- Water: een meer met een oppervlakte van 600 ha, waarvan 10 ha ook EHS
- Hoofdinfrastructuur: 31 ha.
- Ecologische hoofdstructuur (EHS): 350 ha waarvan 10 ha tevens water.
- Groen in en om de stad (GIOS): 350 ha.
- GIOS-natuur: 130 ha.

Procedurele gegevens:

kennisgeving startnotitie: 10 april 2002

richtlijnenadvies uitgebracht: 21 juni 2003

richtlijnen vastgesteld: 18 juli 2003

kennisgeving MER: 22 september 2003

toetsingsadvies uitgebracht: 28 november 2003

Bijzonderheden:

De eerste fase in de planontwikkeling is het opstellen van een Masterplan. Het Masterplan heeft geen wettelijke status. Het bevat de hoofdkeuzen voor de positionering van de bovengenoemde activiteiten. Omdat de hoofdkeuzen wezenlijke milieugevolgen hebben, is gekozen voor het koppelen van het masterplan aan een vrijwillige m.e.r.-procedure. Het vaststellen van het blauwgroene raamwerk beoordeelt de Commissie als het belangrijkste onderdeel op het niveau van het masterplan. Bij de toetsing concludeert de Commissie dat de essentiële informatie in het MER in combinatie met het Masterplan (en bijlage) aanwezig is om het milieubelang een volwaardige plaats te kunnen geven bij het besluit over het masterplan. Zoals ook uit de inspraak blijkt, laten het MER en masterplan toch nog veel strategische vragen onbeantwoord, met name over het beoogde waterbeheer en de natuur in het plangebied. Er moeten nog keuzen gemaakt worden op het niveau van het gehele plangebied. Deze keuzen overschrijden grenzen van afzonderlijke bestemmingsplannen. Om milieu een volwaardige plaats te kunnen geven in de besluitvorming vindt de Commissie het noodzakelijk dat de volgende fase in de besluitvorming een

integraal plan is, bijvoorbeeld een intergemeentelijk bestemmingsplan, waarin:

- Concrete beleidsbeslissingen (CBB's) worden genomen over de wijziging en begrenzing van functies in het plangebied;
- De inrichting van het blauwgroene raamwerk wordt vastgelegd (waterbeheer, beoogde natuur, landschap en bijbehorende inrichtingsmaatregelen), ook in samenhang met het omringende gebied;
- De samenhang tussen het blauwgroene raamwerk, wonen, werken, recreatie en infrastructuur wordt veiliggesteld door randvoorwaarden en kansen voor ontwikkelingsmogelijkheden aan te geven.

De volgende fase van de planvorming moet worden voorbereid met de tweede fase van de m.e.r. Daarbij kunnen ook de m.e.r.-plichtige ontgrondingen worden betrokken. Het is essentieel dat in de tweede fase van de planvorming als eerste stap een *systeemanalyse* wordt afgerond om de hydrologische en ecologische samenhang tussen planonderdelen duidelijker in beeld te brengen. Daarmee kunnen de concrete begrenzing en inrichting van het blauwgroene raamwerk nauwkeuriger worden bepaald.

Bestemmingsplanwijzigingen over m.e.r.-plichtige activiteiten in de verdere toekomst (zoals woningbouw, bedrijventerreinen en infrastructuur) kunnen in de daarna volgende fasen met verkorte en inhoudelijk beperkte m.e.r.-procedures plaatsvinden, waarbij steeds een actualisering van gegevens optreedt.

Samenstelling van de werkgroep:

drs. M.A. Elbers

ir. W.H.A.M. Keijsers

drs. M. Klinge (toetsingsfase)

ir. K. Nije

drs. J.G.M. van Rhijn (voorzitter)

ir. K.A.A. van der Spek

dr. N.P.J. de Vries

ir. Th.G.J. Witjes (richtlijnenfase)

Secretaris van de werkgroep:

drs. S.A.A. Morel

BIJLAGE 4

Lijst van inspraakreacties en adviezen

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. m.e.r.
1.	2003	W.H.A. van Baal	Engelbert	20031105
2.	20031011	Handelsfederatie Slochteren, Slochteren, Ver. Dorpsbelangen Slochteren, Schildwolde, Hellum, Siddeburen, Lageland-Hamweg, Ondernemersver. Siddeburen-Schildmeergebied	Slochteren	20031105
3.	20031010 20031019	Belangenvereniging MEER Dorpen	Middelbert	20031105
4.	2003	A. Berends	Groningen	20031105
5.	20030903	R.J. van Bergen	Haren	20031105
6.	20030923	Bewoners Lintweg	Engelbert	20031105
7.	20031003 20031016	Bewoners Lintdal en Vrijdal	Engelbert	20031105
8.	2003	M.J. Bos en K. Roede	Engelbert	20031105
9.	2003	Auke Breed	Engelbert	20031105
10.	20030927	B.J. Dethmers	Groningen	20031105
11.	20031001	Th.F.K. Dijkhuis	Euvelgunne	20031105
12.	20030925	Joke Fennes	Middelbert	20031105
13.	20030510	P. Grave	Lageland	20031105
14.	2003	Fam. Hazewinkel	Engelbert	20031105
15.	20031009	Stichting ter bevordering van de ruitersport	Harkstede	20031105
16.	2003	E.J. ten Hoove de Vries	Engelbert	20031105
17.	20031005	Bewoners Engelberterweg	Groningen	20031105
18.	20031011	T.K. Huizinga	Engelbert	20031105
19.	20030923	J. Huttinga	Middelbert	20031105
20.	2003	J. Jonkman	Engelbert	20031105
21.	20031001	G.H. Klaaskate	Woudbloem	20031105
22.	2003	A.W.M. Knollema	Groningen	20031105
23.	20031004	Jan Kok	Groningen	20031105
24.	2003	G.J. Kremer	Engelbert	20031105
25.	20031010	Jaap Kuiper en Tina Jensma	Engelbert	20031105

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. m.e.r.
26.	20031014	R. Kuipers	Harkstede	20031105
27.	20031013	Landbouwvereniging Eendracht	Scharmer	20031105
28.	20031008 20031016 20031020	Ministerie van LNV	Groningen	20031105
29.	20030924	J. Leune en I. van den Berg	Groningen	20031105
30.	2003	T.C. Maätoke	Groningen	20031105
31.	20031002	G.B. Masee	Groningen	20031105
32.	2003	A. Mekel	Groningen	20031105
33.	2003	Familie Mens	Groningen	20031105
34.	20030621	H.E.A. Meiburg en A.M. Meiburg-van der Vaart	Harkstede	20031105
35.	2003	W.P. Omlo	Groningen	20031105
36.	20030925	Oosterhof Holman Planontwikkeling BV	Grijpskerk	20031105
37.	2003	R.H. de Raaf-Noordhof	Engelbert	20031105
38.	20031012	Kees Rietberg en Aly Brinkman	Harkstede	20031105
39.	20030922	B. van Rotterdam	Engelbert	20031105
40.	2003	H. Smid	Groningen	20031105
41.	20030915	Gebr. Spithorst	Scharmer	20031105
42.	2003	J. van der Veer	Slochteren	20031105
43.	2003	H. Veerman	Middelbert	20031105
44.	20031005	M.R. Veninga en A.G. Veninga-Poortman	Harkstede	20031105
45.	2003	D.B. de Vries	Middelbert	20031105
46.	20031013	J. de Vries	Scharmer	20031105
47.	2003	J. Westerdiep	Westerbroek	20031105
48.	2003	Woonstade Hoogkerk Noorddijk	Groningen	20031105
49.	2003	W. van den Peijl en 256 eensluitende inspraakreacties	Engelbert	20031105
50.	20031017	M. Sikkink en H.M.C. Goederee	Middelbert	20031105
51.	2003	J. Hillenkamp	Groningen	20031105
52.	20031017	Bakker & Kievitsbosch, namens 57 cliënten	Groningen	20031105

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. m.e.r.
53.	20031016	Christiaan den Dekker, aannemers- bedrijf	Lisse	20031105
54.	20031015	Dorpsbelangen Lageland en werk- groep Meerstad	Slochteren	20031105
55.	20031014	R. Hilgeman, M.A. Tadema	Lageland	20031105
56.	20031016	Fam. S.J. van Weerden-Schrage	Lageland	20031105
57.	20031018	Fam. Pool	Lageland	20031105
58.	20031020	VNO NCW	Haren	20031105
59.	20031020	NLTO Groningen	Drachten	20031105
60.	20031020	M. Schuitemaker	Groningen	20031105
61.	20031016	NLTO, namens familie Kleijweg	Drachten	20031105
62.	20031015	J. Fluks	Lageland	20031105
63.	2003	H. van Nijhuis	Lageland	20031105
64.	20031015	Stichting Platform Gehandicapten- beleid	Schildwolde	20031105
65.	20031019	P.S. Mulder en M.J.T. Mulder- Janssen	Engelbert	20031105
66.	20031020	J. de Boer	Lageland	20031105
67.	20031016	Dorpsbelangen Harkstede	Harkstede	20031105
68.	20031017	Vereniging Dorpsbelangen Woud- bloem	Woudbloem	20031105
69.	20031019	Fietsersbond, Afdeling Groningen	Groningen	20031105
70.	20031016	Miliefederatie Groningen	Groningen	20031105
71.	20031016	Werkgroep Slochterdiep Fietsveilig	Slochteren	20031105
72.	20031012	A.J. Ubels en H.W. Kramer	Lageland	20031105
73.	20031015	F. Bakker en J. Noordman	Lageland	20031105
74.	20031016	Bewoners Hamweg	Harkstede	20031105
75.	20031016	NLTO, namens de heer J.P. van het Westende	Drachten	20031105
76.	20031016	NLTO, namens Maatschap A. en G.H. Begeman	Drachten	20031105
77.	20031008	Gruno Park	Harkstede	20031105
78.	20031013	NLTO, namens Maatschap J. en C.N. Guichelaar-Pook	Drachten	20031105
79.	20031013	NLTO, namens Maatschap J.F. en H. van Gijssel	Drachten	20031105

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. m.e.r.
80.	20031013	Arnold en Meta Helmantel	Engelbert	20031105
81.	20031014	Kamer van Koophandel, mede namens Transport en Logistiek Nederland	Groningen	20031105
82.	20031014	W. Veen	Middelbert	20031105
83.	20031011	Stichting Europees Platvorm Nederland	Hoogezand	20031105
84.	2003	Annie van Dam	Harkstede	20031105
85.	20031014	A. Eikenaar	Lageland	20031105
86.	20031016	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek	Amersfoort	20031105
87.	20031015	Tjapko en Anneke van Bruggen	Harkstede	20031105
88.	20031015	Stichting Rechtsbijstand, namens de heer J.P. Nijeboer en J.P. van het Westende	Zwolle	20031105
89.	20031015	Natuurbad en Camping Engelbert	Engelbert	20031105
90.	20031014	Fransje Schneider	Harkstede	20031105
91.	20031015	Staatsbosbeheer	Assen	20031105
92.	20031014	Lisette Wijnkoop en Rob van Berkum	Harkstede	20031105
93.	2003	M.A. Heikens	Groningen	20031105
94.	20031015	Gastransport Services	Groningen	20031105
95.	20031018	Bewoners Schaaphok	Slochteren	20031105
96.	20031017	Jonge Socialisten in de PvdA	Groningen	20031105
97.	20031019	Chris van Hoogmoed en Corrie Lubberts	Harkstede	20031105
98.	20031019	K.J. Freije	Harkstede	20031105
99.	2003	P.E.M. van Damme en R.P. Kraaijenzank	Lageland	20031105
100.	20031016	Heemschut Bescherming Cultuurmonumenten	Groningen	20031105
101.	20031016	Nederlandse Aardolie Maatschappij	Assen	20031105
102.	20031020	J.K. Kruijer	Middelbert	20031105
103.	2003	A.J. Koops-Kruijer	Groningen	20031105
104.	2003	Multi Functioneel Centrum	Engelbert	20031105
105.	20031015	Katja Sterkman	Groningen	20031105
106.	2003	M.J.W. Egbers en Y.A.M. van der Knaap	Groningen	20031105

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. m.e.r.
107.	2003	H. Mulder	Lageland	20031105
108.	20031016	Ministerie van Verkeer en Waterstaat	Leeuwarden	20031105
109.	20031020	Woonschepencomit� Groningen	Groningen	20031105
110.	20031016	Martha Ritsema	Lageland	20031105
111.	20031017	Zand- en Grindhandel Rijks	Gieten	20031105
112.	20031016	Henk Reitsema	Groningen	20031105
113.	20031017	Maatschap Veltman	Harkstede	20031105
114.	20031015	Maatschap Den Hertog	Luddeweer	20031105
115.	20031017	Avifauna Groningen	Noordwolde (Gn)	20031105
116.	20031017	J.H. Ras	Groningen	20031105
117.	20031017	Bewoners Lagelandsterweg	Lageland	20031105
118.	20031018	H.P. de Jong	Scharmer	20031105
119.	20031022	C.J. Bronsema	Harkstede	20031105
120.	20031029	Familie Hofstede	Engelbert	20031105
121.	20031017	Werkgroep Hoofdweg Gruno-Kern Harkstede	Harkstede	20031105
122.	20031019	A. Laffra, C. Visker, B. van Kalker en I. Copper	Lageland	20031105
	20030930	verslag hoorzitting	Harkstede	20031010